

Mezei József¹[✉] – Koncz Veronika² – Jasenszky Nándor³[✉]

Biztonságtudatosság – hazai helyzetkép, hazai gyakorlat és példák 2.⁴

*Security Awareness – Domestic Situation, Domestic Practice
and Examples 2*

A 21. század elején számos olyan esemény és változás történt a világban, amelyek jelentős hatást gyakoroltak a titkosszolgálatok tevékenységére is. Ezek közül kiemelkednek a nyugati társadalmakat sokkoló terrorcselekmények az Amerikai Egyesült Államokban és Európában, az információtechnológia rohamos fejlődése, valamint ezzel együtt az ezzel kölcsönhatásban álló információrobbanás. Ezen tényezők egyik következménye lett a biztonságtudatosító programok rendszerszintű megjelenése a nemzetbiztonság területén például a terrorelhárítással és az információvédelemmel összefüggésben. E két részből álló publikáció célja, hogy bemutassa a magyar titkosszolgálatok, illetve a Terrorelhárítási Központ által aktuálisan folytatott, ilyen típusú programokat. A publikációt a Nemzeti Közszerológati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézete által folytatott ez irányú kutatás részeként állítottuk össze azzal a céllal, hogy a kutatásban kiindulási alapot biztosítson a nemzetközi példákat is figyelembe vevő, a hazai programok eredményességét elősegíteni kívánó módszertani ajánlásokhoz.

Kulcsszavak: *biztonságtudatosság, nemzetbiztonság, kémelhárítás, információbiztonság, terrorelhárítás*

At the beginning of the 21st century, there were a number of events and changes in the world that also had a significant impact on the activities of the intelligence services. Among these are the terrorist attacks that shock Western societies in the United States of America (USA) and Europe, the rapid development of information technology and the information explosion. One consequence of these factors is the

¹ Tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék; e-mail: Mezei.Jozsef@uni-nke.hu

² Alkotmányvédelmi Hivatal; e-mail: konczjuhasz@gmail.com

³ Vezető, Terrorelhárítási Központ, Társadalmi Kapcsolatok Osztály; e-mail: jasenszky.nandor@tek.gov.hu

⁴ A mű a TKP2020-NKA-09 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a Tématerületi Kiválósági Program 2020 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

emergence of security awareness programs at the system level in a number of areas that are primarily the responsibility of intelligence services, such as counterterrorism and information security. The purpose of this two-part publication is to present the programs currently being run by the Hungarian secret services and the Counter-Terrorism Centre. The publication was compiled as part of the research carried out by the Institute of National Security of the University of Public Service with the aim of providing a starting point for methodological recommendations that take into account international examples and seek to promote the effectiveness of domestic programs.

Keywords: *security awareness, national security, counter-espionage, information security, counterterrorism*

Jelen írás egy kétrészes tanulmány második része. Az első tanulmányban az elméleti megalapozáson és egy rövid visszatekintésen túl a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat biztonságtudatosító programját mutattuk be. Most az Alkotmányvédelmi Hivatal és a Terrorelhárítási Központ kapcsolódó programjait tekintjük át.

1. Alkotmányvédelmi Hivatal

Az Alkotmányvédelmi Hivatal (AH) sok szempontból izgalmas időszakot zárt idén ősszel, amelynek, többek között, egy jubileumi évforduló is része volt: a hivatal idén ősszel 10. éve működteti biztonságtudatossági képzését, a security awareness tevékenységet, amely a nemzetbiztonsági védelemben részesülő állami intézmények, illetve a civil szféra stratégiai szereplői számára biztosít folyamatos képzési lehetőséget.

1.1. Tíz éve partnerségben

2011-ben újszerű projekt kezdődött az AH-ban, amelyet egy nemzetközi szintű felmérés előzött meg. A hivatal munkatársai áttekintették külföldi partnereik megelőző-védelmi képességeit, és hamar kiderült, hogy a korai prevenció mint új szakmai irány lesz a követendő példa. Ez a tevékenység részleteiben mindig is az elhárító munka egyik alappillére volt, azonban 2011-től program szintjére kellett emelni, és az addigi prevenció tanácsokat kidolgozott képzési program keretein belül működtetni.

Visszatekintve a kezdetekre megállapítható, hogy az első tíz évben az Awareness Program néven megismert oktatás attól válhatott rövid időn belül sikeressé, hogy egy új típusú munkaadói és munkavállalói igényre adott választ, nevezetesen a munkavállalók biztonsági tudatosságának kialakítására és szinten tartására. Amikor a munkavégzés biztonságáról hallanak a munkavállalók, a legtöbben munka-, tűzvédelmi és IT-kérdésekre gondolnak, amelyek természetesen részét is képezik a nagy egésznek, azonban ezeket a témákat eddig is feldolgozták az állami intézmények és a civil szektor szereplői. Az Alkotmányvédelmi Hivatal oktatásának fókuszát a globális biztonságtudatosság főszereplője, maga a munkavállaló, az ő gyengeségei,

rossz szokásai, figyelmetlensége adja. Minden biztonsági incidens elengedhetetlen része, sokszor kiváltó oka a munkavállaló, aki speciális felkészítés hiányában nem tudja megvédeni munkáltatója információit, sokszor nem is detektálva a veszteséget.

2011-ben szakmai oka is volt e járatlan út kipróbálásának, ugyanis Magyarország európai uniós elnökségi feladatai ellátása közben hatalmas érdeklődés középpontjába került, felértékelődött az elnökségi részfeladatokat végző állami intézmények munkatársainak szerepe, akik a hirtelen kialakult – sokszor személyüket közvetlenül érintő – külföldi, újságírói vagy egyéb szakmai érdeklődés mögött önállóan nem mindig tudták kiszűrni az ellenérdekeltektől a motivációt.

Az AH biztonságtudatossági tevékenysége a legaktuálisabb kihívásokra igyekszik válaszokat adni, gyakorlati, illetve munkakörbe illeszthető ismeretek átadásával, így a konzultációs lehetőség kialakítása már a korai időszakban személyre szabott tanácsadást tett lehetővé.

Az évek során rendszerbe foglalt ismereteket állítottak össze, több témakörben elérhető modulok oktatása zajlott, a félévente-évente ismétlődő képzések megújult tartalommal igyekeztek szinten tartani a téma iránti érdeklődést. Annak érdekében, hogy a partnerek valódi szolgáltatásnak éljék meg és ne kellemetlen kötelezettségnek, a tréningek ismereteit például leafletek foglalják össze, nincs szükség a szigorúan vett oktatási jelleg megtartására.

A felgyorsult világnak megfelelően megformált és a folyamatos modernizáció jegyében rövid, az oktatáson hallott tudásanyagot szintetizáló filmek is készültek, amelyek segítségével még jobban elmélyíthető a gyakorlati tudás. Ahhoz, hogy a partnerek építeni tudjanak az AH képzéseire, azok több esetben a step-in ponton jelen vannak, továbbá bizonyos kiemelt felsőoktatási szakokon órarendbe épített formában hallgathatók a biztonsági tudatosság alapismeretei.

A kiváló visszhang ellenére az AH biztonságtudatossági szakembereinek mégis hiányérzete támadt. Nem látták a partnereik közötti tapasztalatcsere lehetőségét, azaz azt a fórumot, ahol a magyar gazdasági élet meghatározó szereplőinek lehetősége nyílik a leghitelesebb szakértőktől rövid jövőképet kapni, amely mentén biztonsági feladataik tervezhetőbbé válnának. Hogy ez a fórum létrejöhessen a magyar gazdasági szereplők, külföldi szakértők és a biztonsági szféra jeles képviselői között, 2016-ban az Alkotmányvédelmi Hivatal által hazánkban először került megszervezésre az Awareness Konferencia, amely azóta minden évben egy asztalhoz ülteti a szereplőket.

1.2. Új keletű bizonytalanság

A koronavírus-járvány hazai hozadéka a home office széles körű elterjedése volt. Sok intézmény vagy cég egyik napról a másikra állt át a távoli elérésekre, ezért a vállalati környezetre írt IT-szabályzók fellazultak, és sok esetben szabad teret engedtek a kiberbűnözésnek. El kell fogadni, hogy a világunk átalakult: jelenleg kevesebb betörés várható a lakásainkba, viszont egyre több célzott kibertámadás.

A svájci Deloitte cég – 2020. április 10. és 15. között elvégzett – felmérése⁵ alapján a koronavírus első hullámának idején Svájcban a távmunkát végzők körében 25%-kal nőtt a kibertámadások száma adathalász vagy spam e-mailek, illetve zsarolóvírusok formájában. Ennél ijesztőbb eredményt is mutatott ugyanez a kutatás: a nagy számú elbocsátások hatására a munkavállalók körében eluralkodott a bizonytalanság érzése, ennek folyamánként a munkavállalók által „kicsempészett” céges/hivatalos dokumentumok száma 26%-kal nőtt ebben az időszakban, mondván, otthoni munkavégzésük alkalmával a szakmai know-how alapköveit sokan maguknál kívánják tartani.

Mit lehet tenni? Hogyan érhető el, hogy az új megjelenési formákban felbukkanó bizonytalanságnak a távmunka idején ne adatvesztés legyen az eredménye?

- A kiberfenyegetettség tükrében előzetesen fel kell készíteni a munkavállalót az új helyzetre, kommunikálni kell a munkáltató konkrét elvárásait adatvédelem és információbiztonság terén, folyamatosan szenzibilizálni a téma iránt, majd rendszeresen aktualizálni és ismételni a felkészítést – például ebben segít az Alkotmányvédelmi Hivatal biztonságtudatossági képzése.
- Az újonnan bevezetett információbiztonsági szabályzók betartását és rendeltetésszerű működtetését a munkáltató IT-szakembereinek időszakosan ellenőrizniük szükséges.
- Egy esetleges felhasználói mulasztásra is fel kell készülni, és végponti megerősítést foganatosítani a későbbi károk minimalizálása érdekében.
- Az érintett cégeknek is érdemes felkészülniük a legrosszabbra és kalkulációt végezni, hogy milyen mértékű módosításokkal tudják az IT-infrastruktúrát például teljes lefedettségű szabotázzsal járó támadást követően gyorsan helyreállítani.
- Ilyen mértékű átállásoknál nem elegendő a cég saját, információvédelmet szavatoló szabályzóinak áttekintése, hanem érdemes ezeket a szolgáltatókkal, beszállítókkal és értékesítési partnerekkel közösen áttekinteni.

A fentieket követően megnyugtató helyzet alakítható ki a munkafolyamatok biztonsága érdekében, és minimalizálható az információvesztés.

A kiberbűnözők azonnal képesek voltak taktikát váltani és a lakosság körében eluralkodó bizonytalanságból hasznot kovácsolni. További fontos felismerés, hogy a hiányos technikai infrastruktúra és a munkavállalók nem megfelelő szintű biztonságtudatossága vezethet adatvesztéshez. Amikor vállalkozások és intézmények évtizedes munkájába telik a reputáció felépítése, nem nézhető tétlenül a szerencsében bízva, hogy egy percek alatt lezajló kibertámadás tönkretégye, ezért is az örökérvényű megállapítás: a bizalom jó, az ellenőrzés jobb.

⁵ Lásd: Cyberkriminalität – die Gefahr aus dem Home Office. A felmérés 1500 fő Svájcban élő, 16 és 64 év közötti munkavállaló bevonásával készült.

1.3. A közelmúlt gyakori biztonsági incidensei

Az Alkotmányvédelmi Hivatal biztonságtudatossági képzési szakterülete kiemelt figyelemmel követte a partnereitől kapott visszajelzéseket, amelyek során a közelmúlt tendenciái a következőképpen alakultak.

A legelső, pandémiás időszak hozadékaként elkönyvelt új támadási forma a távmunka bevezetését követő egy hónapon belül szaporodott el és kártékony szoftverek segítségével valósult meg. A támadók a személyes és az elektronikus rendszerekbe történő belépésekhez szükséges adatokat lopták el. Az adatcsomagokkal céljuk a darkweb webshopjaiban történő értékesítés volt, amely természetesen komoly biztonsági rést generálhat.

Az adatvesztés folyamata minden esetben az alábbi forgatókönyv szerint történt: az egyes rendszereket – annak ellenére, hogy megfelelő vírus- és rendszermentesmenttel ellátott eszközöket tudott biztosítani a munkáltató – az alkalmazottak saját, otthoni informatikai eszközeikről használták. A munkavállalók saját tulajdonú számítógépei nagyobb felhasználói élményt biztosító hardveres konfigurációval rendelkeznek, mint a munkáltató otthoni munkavégzésre biztosított eszközei, azonban az alkalmazottak eszközein nem minden esetben biztosított a jogtiszta és frissített szoftveres környezet (például operációs rendszer, vírusirtó). Ennek eredményeként következhetett be, hogy a saját eszközt ért vírustámadás „elmentette” a felhasználónév és jelszó-emlékeztetőben tárolt adatokat.

A másik aktuális és igen gyakori biztonsági incidens a hivatalos vagy üzleti levelezést manipuláló kibertámadás. A BEC (*business email compromise*) típusú támadás során kiberbűnözői csoportok az e-mailes kommunikáción keresztül olyan tranzakcióra próbálták rávenni áldozataikat, amely során az eredeti partner helyett a csalók bankszámlájára utalták volna az összeget. A BEC-típusú támadásokat azért nehéz felismerni, mert a támadók számos pszichológiai trükkel dolgoznak. Eleve nyílt platformokon (például Facebook, LinkedIn) informálódnak a beosztási szintekről, majd az önálló pénzügyi lépésekre képes, tranzakciókat felügyelő döntéshozói szintet célozzák meg (például gazdasági igazgató), a támadás során pedig gyakran a munkahely vezetője e-mail-címét tüntetik fel (például vezérigazgató), illetve a levelüket formailag és tartalmilag is tökéletesen megfeleltetik a cég kommunikációs szokásainak. Az általunk megismert esetekben a valótlan projektekre való hivatkozás vagy a levélben szintén megjelenő, a küldő valódi e-mail-címét tartalmazó záradék hívta fel a szemfüles kollégák figyelmét a csalásra. További nagy összegű tranzakciónál a támadók leveleikben kérték a címzettet, hogy a levél tartalmát kezeljék bizalmasan, amivel időt próbáltak nyerni az utalás teljesítéséig.

A home office mindkét fent leírt incidenshez tökéletes háttérrel biztosított, azonban tudatossággal, szigorú kontrollal és gyors reakcióval ezek megelőzhetőek.

1.4. Jövőkép

A lezárások utáni munkapiac három munkavégzési formában valósulhat meg. Az alapvetően személyes jelenlétet igénylő munkahelyekre visszatérnek a munkavállalók;

a bezárások idején sikeres távmunkai rendszert működtető cégek – költséghatékonysági szempontokat szem előtt tartva – folytatják ezt a rendszert; és végül marad a hibrid megoldásban megvalósuló munkavégzés, amely csakúgy, mint az előző, kizárólag hosszú távon válhat anyagilag kedvezővé. A homeoffice-szemléletet is folytató cégek ugyan jelentős összegeket spórolhatnak például kevesebb iroda bérlésével, azonban számítástechnikai rendszereiket ugyanolyan szintre szükséges fejleszteni, mint a teljes online munkavégzési modellben gondolkozó intézményeknél. Az első körös infrastruktúra-fejlesztés után adódhat a következő nagy kérdés: rendelkezésre áll-e a távmunkarendszerben is hatékony szakembergárda, vagy az új struktúra tömeges személycserével fog járni? Az új típusú munkavégzés számos addig működő szabályzó, szokásrendszer, munkafolyamat és képzés felülvizsgálatát teszi szükségessé, tehát az első időszakban jelentős kiadással kell számolni. Az előzőeken felül pedig nem hagyható figyelmen kívül az IT-felhasználó biztonságtudatosságának fejlesztési igénye sem, amely tréningek segítségével aprólékosan formálható annak érdekében, hogy a munkáltató szempontjából szenzitív információk ne kerülhessenek ki a kibertérbe.

2. A Terrorelhárítási Központ⁶

Ahhoz, hogy megértsük a terrorelhárítás területén eddig végzett és a tapasztalataink szerint a jövőben végzendő felvilágosító munkát, kicsit messzebből kell indulnunk.

Magyarországon a terrorelhárítás rendszerét nagy változatosság jellemezte. Függetlenül attól, hogy a korábbi állambiztonsági és rendőrségi szervezet „nyomokban” tartalmazott ilyen jellegű feladatokat, 1978-ig intézményesített terrorelhárításról nem beszélhetünk.

A Balassagyarmaton 1973-ban történt túsdráma eseményei – közvetlenül a müncheni olimpián elkövetett terrortámadás után – katalizátorként hatottak. A terrorelhárításra kijelölt szakmai szervezeteket az erős változatosság jellemezte. Megtaláljuk a felderítésért és elhárításért felelős BM III/II 8. Osztályának egy csoportját, a nyomozásért felelős BM Vizsgáló Osztályát és a felszámolásért felelős BM Forradalmi Rendőri Ezred akciószakaszait.

A rendszerváltás finomított a szakmai, illetve jogszabályi kereteken – állambiztonsági érdek = nemzetbiztonsági érdek, Forradalmi Rendőri Ezred = Készenléti Rendőrség, akciószakaszok – RKSZ – TESZ –, de összességében meghagyta a korábbi időszak szabályozási és szervezeti rendszerét.

A helyzet átéléséhez és az évtizedek óta működő rendszer hatékonyságának értékeléséhez olvasásra ajánlom az *Origo* 2014. január 16-án megjelent *Ki robbantgat itt 25 éve? – Nem tudjuk* című cikkét.⁷ A cikkben elérhető felsorolás azért is tanulságos, mert később, a Terrorelhárítási Központ (TEK) megalakulásakor sokszor hallhattuk és olvashattuk, hogy nem voltak Magyarországon terror jellegű cselekmények.

⁶ A tanulmány e részének szerzője Jasenszky Nándor, a TEK osztályvezetője.

⁷ *Ki robbantgat itt 25 éve? Nem tudjuk*. *Origo*, 2014. január 13.

„A rendszerváltással Magyarország bekerült a világnak abba a zónájába, ahol efféle cselekmények történnek – kommentálta a rendszerváltás utáni Magyarország első robbantásos merényletét Antall József miniszterelnök. Bár neki rögtön egy súlyos, nemzetközi robbantásos ügy jutott, kormányzása alatt nem kellett, hogy sokat fájjon a feje ilyen esetek miatt.”⁸

Ezek a korábbi események egyértelműen mutatták, tudomásul kellett volna venni, hogy hazánkba beköszönt a terrorizmus. Alig több mint tíz évet kell várni arra, hogy az egész világ döbbenetben szemlélje a 9/11-et. Ott minden megváltozott, soha nem látott szervezettség és kegyetlenség volt tapasztalható az elkövetésben. A világ legerősebb országában a legnagyobb múltú és tapasztalatú felderítő szervek mondtak időlegesen csődöt, és kellett átértékelniük egész addigi tevékenységüket. Az al-Káida globálissá tette a terrorizmust. Globális kihívás ellen csak a globális rendőri és titkosszolgálati együttműködés biztathatott sikerrel.

A terrorizmus végrehajtásában, szervezetében folyamatosan és dinamikusan változik. Ezeknek a jelenségeknek a monitorozása, a naprakész információk beszerzése, elemzése és értékelése csak egy erre szakosodott, a teljes feladatrendszerrel hatáskörileg egy helyen foglalkozó szervezet keretein belül lehetséges. A hazai és a külföldi szakemberek, rendőrségi és rendvédelmi vezetők itthon és a világban igyekeztek a politikai vezetők figyelmét arra irányítani, hogy a terrorizmus elleni küzdelem mármár háború, és sokkal komplexebb intézkedési rendszerre van szükség a végrehajtás szintjén. Meg kellett volna érteni, hogy sehol, senki nem fog tudni hosszabb távon ebből a küzdelemből kimaradni. A politikai vezetők átaludták a kétezres évek elejét, nem volt elég riasztó figyelmeztetés 2004-ben Madrid, sem pedig 2005-ben London. 2010-ig itthon nem történt érdemi változás, lényegében maradt a több mint 30 éve kialakított, a rendszerváltásnál csak finoman „ránccfelvarrt”, megosztott, sokféle leágyazott, tisztázatlan felelősségi viszonyokat tükröző feladatellátási struktúra. Magyarország kormánya 2010-ben – részben a korábbi állapotok megszüntetése érdekében – létrehozta a TEK-et.

A TEK ünnepélyes alakuló állománygyűlésén felszólalt Gilles de Kerchove, az Európai Unió terrorelhárítási koordinátora is, aki arról beszélt, hogy a szeptember 11-i terrortámadás, valamint a 2009-es detroiti eseményekről szóló jelentések világítottak rá arra, hogy nem volt megfelelő a belbiztonsági szervek közötti információáramlás, továbbá ezeket ki kellett volna egészíteni a magánszektor – elsősorban a bankszektor – adataival. Mint mondta, információdarabkák voltak, amelyeket egymással nem kötöttek össze.

Gilles de Kerchove utalt arra, hogy volt alkalma megismerni a TEK-et, központi szervezeti felépítése és feladatköre egyértelmű, a központban integrálódik a megelőzés, a felderítés és a megsemmisítés, így az információáramlás felgyorsul. A nyugat-európai országok többségében terrortámadás után jöttek létre jelentős terrorellenes szervezetek, így szerinte Magyarország egyike az elsőeknek, amely felismerte a jelentőségét, hogy egy jó struktúrában létező, hatékonyan működő szervezet segíteni tud a tragédia megelőzésében.

⁸ Ki robbantgat... (2014): i. m.

A TEK feladataival – tizenegy év távlatából mondhatjuk, – már nagyon sokat foglalkoztak. Itt most csak röviden:

- a TEK jelenleg – országos hatáskörrel – nyomozati jogkör nélkül végzi a terrorcselekmények és más, ezekkel összefüggő cselekmények felderítését, megelőzését, megszakítását és az elkövetők elfogását;
- feladata továbbá a Magyarországon kívül bajba jutott magyar állampolgárok részére a biztonságos hazajutásban tevőlegesen közreműködni;
- gondoskodik a törvényben, illetve kijelölés alapján meghatározott személyek védelmének megszervezéséről és biztosításáról;
- szakmai feladatainak végrehajtása során szorosan együttműködik a bel- és külföldi partnerszolgálatokkal;
- a nyomozó hatóságok, a rendvédelmi szervek, továbbá az ügyészség felkérésére végrehajtja a felfegyverkezett személyek elfogását, és az ön- vagy közveszélyes állapotban lévő fegyveres vagy felfegyverkezve ellenálló személyek elfogását.

Megállapíthatjuk, hogy a rendőrségen belül, önálló költségvetési szervként, közvetlen belügyminiszteri irányítás mellett létrejött egy önálló, kettős jogállású – a rendőrségi törvény és a nemzetbiztonsági törvény hatálya egyaránt vonatkozik rá – terrorelhárító szervezet, amely a szakterület elsődleges gazdájává és felelősévé vált, rendvédelmi, speciális titkosszolgálati jogkörrel, felhatalmazással és feladatrendszerrel.

A legfontosabb látni azt, hogy így a TEK szervezetileg képes és jogosult valamennyi részfeladatot – titkosszolgálati felderítés, hírszerzés, elemzés, értékelés, szűrés, potenciálisan veszélyeztetettek védelme, a szükséges taktikai műveletek – az eredményes terrorelhárítási munka érdekében végezni. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy csak a TEK-nek vannak feladatai, hiszen a terrorizmus elleni küzdelem „összkormányzati” és ösztársadalmi tevékenység.

A biztonság tudatos magatartás kialakításával, egyáltalán a terrorizmussal kapcsolatos társadalmi párbeszédről a TEK megalakításáig nem nagyon beszélhetünk. A különböző korszakokra rányomta bélyegét az aktuálpolitika. A hetvenes-nyolcvanas éveket „a te terroristád az én szabadságharcosom” nézőpont uralta, és sok esetben a „terrorizmus csak nyugaton van” álláspont érvényesült. A rendszerváltás után bekövetkező esetek kapcsán különböző dialektikus szaltókkal kerüljük el, hogy kimondásra és megállapításra kerüljön, hogy terrorcselekményt követtek el hazánkban.

Azért tartottam fontosnak a kor hangulatának megidézését, mert a társadalommal, csoportokkal, emberekkel nem lehet akarunk ellenére párbeszédet folytatni. Ez kölcsönös feladatokat ró az érintettekre. Tapasztalataink szerint az összekötő kapocs a bizalom. Nehéz megszerezni, és még nehezebb megtartani, nagyon illékony, és nagyon könnyen erodálható. Ebben az összefüggésrendszerben is illenék vizsgálni a sok esetben felelőtlen, minden szakmaiságot nélkülöző politikusi és médiamegnyilvánulásokat.

A következőkben a terrorelhárítás területén kifejtett biztonság tudatosítással és társadalmi érzékenyítéssel kapcsolatos munkát, illetve a jelentősebb stációkat mutatjuk be.

Azzal kellett a kezdetekben szembesülni, hogy amikor a nyilvánosság előtti vita arról szól, hogy mi a terrorizmus, van-e reális veszély Európában, illetve Magyarországon,

a szervezetnek a nemzetközi és saját értékeléseink alapján már azzal kellett foglalkozni, hogy mit lehet, illetve kell tenni a megelőzés és megakadályozás, majd az eredményes felderítés érdekében.

A társadalmi párbeszéd kialakításában a kezdeti időkben a prioritást a szervezet bemutatása jelentette, és a kommunikálható napi feladatok nyilvánosság elé tárása mellett, előadás és prezentáció formájában kezdődött az újkori terrorizmus hazai és nemzetközi módozatainak feldolgozása és a különböző társadalmi csoportok számára történő bemutatása. A TEK szakemberei számára egyértelmű volt, hogy a megelőzési feladat az egyik legfontosabb, ezt Hajdu János a TEK főigazgatója számtalanszor megfogalmazta, és végrehajtandó feladatként meghatározta. A megelőzési feladatkörben kiemelt figyelmet kell fordítani a biztonság tudatossági tájékoztatásra, képzési rendszerek felépítésére, a társadalom érzékenyítésére. Csak ezen az úton haladva lehet bízni abban, hogy egy hatékonyabban működő, idővel több és érdemibb információt adó társadalmi jelzőrendszer alakul ki.

A 2015–16-ban Európában elkövetett, majd sajnos minden évben több alkalommal előforduló terrorcselekmények más optikába húzták a terrorizmust, és más érdeklődő közönséget generáltak. A napi események tükrében egyre nagyobb figyelem mutatkozott a TEK irányába, egyre több helyre hívták szakembereit előadásokat tartani. A kifejezetten szakmaspecifikus meghívásokon túl egyre több lett a megkeresés a társadalom egyéb területeiről, például a felsőoktatási intézmények részéről. Kihasználva ezeket a lehetőségeket, első körben egy tájékoztatói csomagot dolgoztunk ki, amelyben helyet kapott:

- a terrorizmus kialakulása és története,
- napjaink terrorizmusa,
- a TEK megalakulásához vezető út,
- a TEK mint szervezet,
- a TEK és a média.

Az oktatási intézmények esetén nagyon fontos, hogy az aktuális korcsoportokhoz igazítsuk mondanivalónkat és az előadásunkat, illetve előadói stílusunkat. Több korosztályos interjú és előadásokat követő hallgatói vélemény tapasztalatait felhasználva igyekszünk még pontosabban igazodni a mindenkori hallgatóságunkhoz és persze az adott rendezvényhez is, ahova a meghívást kaptuk. Személyes tapasztalatom, hogy a középiskolák felsőbb osztályaiba járók, illetve a felsőoktatásban részt vevők már abszolút partnerek tudnak lenni egy jól felépített és kellően interaktív előadásban. Az általános iskolás korosztálynál tapasztaltak szerint a hangsúlyt inkább a tanárok, illetve a pedagógusok felkészítésére, kellő ismeretanyaggal történő ellátására volna célszerű helyezni. Talán megfontolandó távlatos cél lehetne pedagógusi alapképzésbe, majd a későbbi továbbképzésekbe integrálni a terrorelhárítási ismereteket akár a bűnmegelőzési témakörrel karöltve.

1. ábra

Rendezvénymeghívó, ELTE

Forrás: Facebook

Az oktatás területén a felkéréseken túl természetesen megjelennek a kötelezettségek is. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy sajnos vannak olyan iskolai közösségek, ahol a támadások gyakoribbak, sajnálatos módon kiemelt célpontként merülhetnek fel az elkövetők oldaláról. Ezekben a helyeken az érzékenyítés konkrét biztonsági ajánlások, védelmi intézkedések, szükség szerint közös gyakorlatok formájában realizálódik. Kiemelt területként kell kezelni – folyamatos kapcsolattartás mellett – azokat a stratégiai cégeket, amelyek például az energiaellátás, a közüzemszolgáltatás, a tömegközlekedés területén végzik feladataikat.

A TEK rendezvénybiztosítással kapcsolatos feladatokat – részben vagy egészben – a belügyminiszter feladatszabó kijelölése alapján lát el. A közelmúltban ilyen feladataink voltak a FINA vizes világbajnokság, illetve a Maccabi Világjátékok kapcsán. Ennek során aktív és széles körű együttműködésre van szükség a civil biztonsági cégekkel és azok dolgozóival. A civil biztonsági szakmával a folyamatos kapcsolattartás célja minimum kettős; egyrészt a konkrét, számunkra kijelölt rendezvény maximális biztonsága, másrészt ennek a szakembergárdának – akik nap mint nap a társadalom és a gazdaság nagyon széles spektrumán vannak jelen – az érzékenyítése a terrorista-kihívások irányában, bevonásuk a társadalmi jelzőrendszerbe, bennük a biztonság tudatosítása. Itt kell rögtön megemlíteni, hogy a polgárőrség bevonása ebbe a körbe szinte megkerülhetetlen.

2. ábra

Jasenszky Nándor előadása a Magyar Biztonsági Fórum konferenciáján, 2020

Forrás: az MBF archívumából

A kezdeti lépéseken túl vagyunk, tapasztalataink pozitívak. Két olyan szakmai csoportról beszélünk, amelyeknek felkészültsége, elhivatottsága jó alapot szolgáltat a érdemi, szakmailag hasznos együttműködésre.

Különleges együttműködésként értékelhetjük, hogy rendszeresen megrendezük – ez ideig öt alkalommal – a *Terrorelhárítási Központ a bíróságok biztonságáért* című bírói szimpóziumot az Országos Bírósági Hivatal és a TEK szervezésében.⁹

A leírt területeken végzett folyamatos munka tapasztalatai egy összegző, az általunk fontosnak tartott ajánlásomag összeállítását igényelte.

Miben láttuk mi a biztonság tudatosítás célját?

Tudati felkészítés:

- a „veled is megtörténhet” tudat kialakítása;
- hogy gyermekeinket ne csak az idegenektől, de az őrizetlenül hagyott csomagoktól is óvjuk;
- kicsit járjunk nyitottabb szemmel, legyünk érzékenyebbek a környezetünkben lezajló eseményekre;

⁹ Tűzdráma is volt az 5. „Terrorelhárítási Központ a bíróságok biztonságáért” szimpóziumon. *Magyarország bíróságai*, 2018. szeptember 26.

- higgyünk és bízzunk abban, hogy a rendvédelmi és terrorelhárító szervek nyitottak minden kívülről jövő információra, és azokat a legjobb szakmai tudásuk szerint fel is dolgozzák.

Megelőzés lehetőségei:

- minden olyan megosztható információ eljuttatása az állampolgárokhoz, amely alapján mindazt elvárhatjuk, amit az előző „tudati” részben leírtunk;
- a hatóságok mindenkor felelőssége, hogy az állampolgárok részéről érkező információkról legyen visszacsatolás a forrás irányába.

Magatartási ajánlások:

- mire kell figyelned a mindennapi életedben a jobb túlélési esélyekért;
- mit tegyél, ha belekerültél egy ilyen szituációba;
- mik a túlélés legjobb esélyei.

E gondolatok jegyében adta ki a TEK 2019-ben a *Mindennapi biztonság* című kézikönyvet,¹⁰ amelyben a megelőző védelmi ajánlásainkat igyekeztünk összefoglalni. A cél olyan gyakorlati, a mindennapokban használható ajánláscsomag összeállítása volt, amelynek felhasználásával javulhat az azt alkalmazó biztonsági szintje, és eredményesebbé válik a munkája.

Az anyagot rendelkezésére bocsátottuk együttműködő partnereinknek, a szakmai és érintett kamaráknak, továbbá e-könyv-formátumban elérhetővé és letölthetővé tettük a TEK honlapján az aktuális menüpont alatt.

Az eredményesség érdekében elemeztük a Magyarországra jellemző jelenlegi állapotokat a biztonság tudatosítás területén. Meg kell állapítani, hogy több érintett szervezet (TEK, AH, ORFK, BRFK, NBT) folytat ilyen jellegű munkát. Ezek koordinálatlanok, nincsenek egyeztetve, sok esetben átfedések tapasztalhatók, és mint afféle párhuzamosok, soha nem, vagy csak a végtelenben találkoznak. A szigetszerűen végrehajtott programoknak is köszönhető, hogy a hatékonyság meglehetősen alacsony. Csak példaként ragadnám ki, hogy adószak vagyunk egy közös oktatási csomag megalkotásával – összehangoltan a rendvédelem, terrorelhárítás, nemzetbiztonság –, amely célirányosan tudna megjelenni a különböző szintű és korosztályú oktatási intézményekben az általános iskolától a felsőoktatásig.

A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a terrorizmus megelőzésére, visszaszorítására irányuló nemzeti kezdeményezésekben vannak hasonlóságok. Ugyanakkor látni kell, hogy a munka hatékonyságát befolyásoló tényezők, mint például a társadalmi berendezkedés, a társadalmi szerkezet, a nemzetgazdaságok színvonala, az eltérő biztonsági kihívások teszik az adott helyen egyedivé a küzdelmet.

A terrorizmus elleni harc elmúlt évtizedeinek alapvető tanulsága, hogy a konkrét terrorelhárítási feladattal megbízott állami szerv vagy szervezetrendszer önmagában nem képes hatékonyan fellépni. Komplex, állami szintű együttműködésre van szükség, így alakulhatnak ki azok az intézményi, együttműködési és kommunikációs csatornák, amelyek segíthetik a megelőzést és a detektálást.

¹⁰ Jasenszky Nándor (szerk.): *Mindennapi biztonság*. Budapest, Terrorelhárítási Központ, 2019.

A jövő feladatainak lényege abban látható, hogy a részt vevő szakmai szervezetek részéről alkalmazott szigetszerű felvilágosítási, tájékoztatási rendszereket meg kell változtatni. Célszerű lenne országos hatáskörű, megfelelő humán és anyagi erőforrásokkal ellátott szervezetet létrehozni, amely képes partnerként fellépni, adott esetben különböző minisztériumok által irányított területeken is.

A politikai szándék egyértelműen levezethető *Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájából*,¹¹ amely megfogalmazza a kormányzati elvárásokat: „126. pont: A biztonság szavatolása érdekében elsődleges cél a nemzeti intézkedések hatékonyságának és rugalmasságának, valamint a nemzeti együttműködés szilárdságának erősítése.” Az irány és a célok adottak, innen már az „aprópénzre váltásé” kell, hogy legyen a jövő.

3. Befejezés

A titkosszolgálatokat és a Terrorelhárítási Központot vizsgálva látható, hogy aktuálisan két területen folytatnak biztonság tudatosító tevékenységet a szolgálatok, a terrorelhárítás és az adatvédelem területén. A szervezetek közel egy időben kezdték el ezt a tevékenységet, hasonló úton járnak, de az intenzitásban az alkalmazott eszközök és módszerek tekintetében egyes területeken jelentős eltérések tapasztalhatók. Ez irányú tevékenységeikben vannak kisebb-nagyobb átfedések, azonban nyilvánosan nem látszik, hogy együttműködnének egymással, ami pedig tovább növelhetné a hatékonyságot.

Az AH és a TEK tekintetében hiányzik az az egyértelmű jogszabályi felhatalmazás, amely a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat esetében megvan, habár a *Nemzeti Biztonsági Stratégiában* foglaltak közvetetten megadják ezt.

Zárásként elmondható, hogy a biztonság tudatosság fokozása széles körű és hatékony segítséget jelenthet a nemzetbiztonsági szolgálatok részére feladataik ellátásához, ezért az ez irányú képességek fejlesztése mindenképpen indokolt.

Felhasznált irodalom

Jasenszky Nándor (szerk.): *Mindennapi biztonság*. Budapest, Terrorelhárítási Központ, 2019. Online: http://tek.gov.hu/pdf/mindennapi_biztonsag_kezikonyv.pdf

Internetes források

Cyberkriminalitát – die Gefahr aus dem Home Office. Online: <https://www2.deloitte.com/ch/de/pages/risk/articles/covid-19-cyber-crime-working-from-home.html>
 Ki robbantgat itt 25 éve? Nem tudjuk. *Origo*, 2014. január. 13. Online: www.origo.hu/itthon/20140113-robbantasos-merenyletek-magyarorszagon-a-rendszer-valtas-ota.html

¹¹ 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

Túszdráma is volt az 5. „Terrorelhárítási Központ a bíróságok biztonságaért” szimpóziumon. *Magyarország bíróságai*, 2018. szeptember 26. Online: <https://birosag.hu/hirek/kategoria/tudomanykultura/tuszdrama-volt-az-5-terrorelharitasi-kozpont-birosagok>

Ajánlott irodalom

Szalai Flóra: A terrorizmus és a terrorelhárítás törzsfajlódása – A TEK előadása az ÁJK-n. *Jurátus*, 2017. március 13. Online: <https://juratus.elte.hu/a-terrorizmus-es-a-terrorelharitas-torzsfajlodese-a-tek-eloadasa-az-ajk-n/>

Hamvas Intézet: TEK megnyitó. Megalakult a Terrorelhárítási Központ (2010. szeptember 1.). Online: www.hamvasintezet.hu/hankiss-agnes-munkadokumentumai-az-europai-parlamentbol-2009-2014/konferenciak-esemenyek-eloadasok/tek-megnyito/

„A TEK – mint koncepció – szerintem jó”. Nagyinterjú a TEK kommunikációs vezetőjével. Első rész. *lemil.blog.hu*, 2017. május 23. Online: https://lemil.blog.hu/2017/05/23/_a_tek_mint_koncepcio_szerintem_jo

„Párhuzamosság, ez a kulcsszó”. Nagyinterjú a TEK kommunikációs vezetőjével. Befejező rész. *lemil.blog.hu*, 2017. május 26. Online: https://lemil.blog.hu/2017/05/26/_parhuzamosság_ez_a_kulcsszo

Jogi forrás

1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról